

Motion till riksdagen

1989/90:Ub8

av Lars Werner m. fl. (vpk)

med anledning av prop. 1989/90:41 om
kommunalt huvudmannaskap för lärare,
skolledare, biträdande skolledare och
syofunktionärer

Inledning

Arbetarrörelsen har under hela sin existens kämpat för en god utbildning, likvärdig för alla. I dag har vi en obligatorisk nioårig grundskola för alla barn och en överväldigande majoritet av eleverna fortsätter sedan två eller tre år i gymnasieskolan. Men fortfarande finns orättvisor, skolan fungerar inte så att den ger alla elever en bra och likvärdig utbildning.

Vpk arbetar för att alla elever skall få en likvärdig utbildning oavsett var eleven bor, vilken samhällsklass hon eller han kommer ifrån eller vilket kön eleven tillhör. Vi arbetar för en kvalitativt bättre utbildning, en skola där elever och lärare tillsammans deltar i en kreativ kunskapsprocess. Vi vill skapa en skola som det är roligt att arbeta i.

Lärarna

Lärarna är den viktigaste resursen i skolan. I elevernas kunskapssökande är det lärarna som är den viktigaste kunskaps- och inspirationskällan. När det gäller att skapa garantier för en likvärdig utbildning i den svenska skolan är både lärarutbildningen och lärarnas fortbildning två viktiga instrument.

I propositionen aviseras en analys av lärarutbildningen för att avgöra om den i dag fungerar som ett tillräckligt effektivt instrument för att påverka utvecklingen i skolan eller om det behövs förändringar. Vpk välkomnar en sådan analys

När det gäller lärarnas fortbildning sägs i propositionen att ett samlat kommunalt driftsansvar ställer krav på ökad kompetens och ökade kunskaper hos den personal som finns i skolan. Tre olika fortbildningsbehov måste tillgodoses: dels de behov som grundas på de specifika förhållandena på en viss skola eller i en viss kommun och dels sådana behov som definieras av de nationella mål och ambitioner som finns för skolan.

Fortbildningen är alltså mycket viktig och den måste vara av god kvalitet för att svara mot dessa behov. Inte minst så gäller det lärarnas behov av utveckling, ökade kunskaper och stimulans i sitt arbete. Vi vill föreslå ett kraftigt utbyggt stipendiesystem som en modell för den individuellt motiverade fortbildningsverksamheten.

En fortbildning av god kvalitet kräver betydande insatser av högskolan.

Vpk menar att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett program för hur lärarnas fortbildning skall organiseras för att uppfylla de behov som namnts.

Mot. 1989/90
Ub8

För att garantera en likvärdig nivå på undervisningen i landets skolor krävs att behörighetsreglerna för lärarna fastställs av riksdagen.

Om den förändring av huvudmannaskapet som föreslås i propositionen skall kunna genomföras på ett bra sätt krävs, enligt vpk, att reformen har stöd bland de berörda personalgrupperna. Om en överväldigande majoritet av de berörda personalgrupperna motsätter sig ett helkommunalt huvudmannaskap bör förslaget, enligt vpk:s mening, ej genomföras.

Arbetsmiljön

En kvalitativt bra utbildning för alla är nödvändig för att vårt land i framtiden skall klara de uppgifter vi står inför. Skolan är också ett viktigt fördelningspolitiskt instrument. Genom att satsa resurser på dagens barn och ungdomar, genom att sträva efter att ge alla en så bra uppväxt och god utbildning som möjligt, kan man möjliggöra större jämlikhet och ökad demokrati i morgondagens samhälle.

Om man tvärtom minskar satsningarna på skolan och utbildningen, låter skollokaler förfalla och försämrar lärarnas möjligheter att göra ett bra jobb, så drabbas de elever som redan har det sämsta utgångsläget hårdast. Det är elever ur arbetarklassen som i första hand far illa om skolan försämras.

Skolornas arbetsmiljö är många gånger mycket dålig. I vissa kommuner, t. ex. Stockholm, menar yrkesinspektionen att ingen arbetsmiljö är så usel som skolans. Allergiutredningen, som nyligen avlämnat sitt betänkande, pekar på det faktum att så mycket som vart tredje barn uppvisar allergiska besvar. Arbetsmiljön i skolorna framhålls som en starkt bidragande orsak till denna oroväckande ökning av allergierna.

Den dåliga arbetsmiljön är ett problem för både elever och lärare. Det kanske allvarligaste problemet är dålig ventilation. Men även dålig städning, fukt och mögel är vanliga problem i skolan. En annan allvarlig brist är avsaknaden av ordentliga personalutrymmen och vettiga uppehållsrum för eleverna, buller, urusel belysning, farliga kemiinstitutioner, maskiner utan lagstadgade skydd etc.

Vpk kan inte se att det skulle finnas någon som helst anledning att ställa lägre krav på elevernas och skolpersonalens arbetsmiljö än på andra arbetstagares. De problem som finns måste lösas.

Som framhålls i propositionen är bristen på likvärdighet mellan kommunerna speciellt påfallande när det gäller arbetsmiljön och skollokaler. Vpk menar att det är ett nationellt ansvar att bidra till att de arbetsmiljöproblem som i dag finns i vissa skolor snarast kan lösas. Vi föreslår att staten erbjuder kommunerna ett lån med förmånliga villkor, t. ex. ett räntefritt lån, som möjliggör för kommunerna att satsa på den upprustning av skollokaler, utrustning och övrig arbetsmiljö som är nödvändig.

Att lära sig är en aktiv och skapande process. Att bedriva undervisning är ett kreativt arbete som förutsätter att skolan ger utrymme för personligt engagemang, samarbete, flexibilitet och frihet.

En skola som fungerar som en utbildningsfabrik eller en förvaringsplats för elever och lärare är en dålig skola. För att skolan skall fungera väl krävs respekt och utrymme för det kreativa arbete som både elevernas lärande och lärarnas undervisning innebär. Lärarna och eleverna måste ha stora möjligheter att tillsammans påverka innehåll och arbetssätt i skolan.

Vpk anser, liksom propositionen, att det samspel som utvecklas mellan elever och lärare och mellan lärarna inbördes är grundläggande för utvecklingen av en demokratisk skola. En förutsättning för en sådan utveckling är att lärare och elever har ett reellt inflytande över sin arbetssituation. I det oklara gränsland mellan statens och kommunens ansvar för skolan, som många i dag upplever, har rektors makt på många skolor tillåtits att bli allt för stor.

Läraryrket kräver en hög utbildningsnivå. Detta återspeglas genom att vi i Sverige har en relativt lång lärarutbildning. Denna relativt långa utbildningstid innehar för både samhället och den studerande en kostsam investering. Detta gör att vi ser det som naturligt att lärare skall ägna sig åt det som de är utbildade för. Att beordra lärare att utföra annat arbete än det som de är utbildade för vore enligt vpk:s mening ett resursslöseri.

Skolans styrning

Vpk delar den uppfattning som uttrycks i propositionen, och som även beslutats av riksdagen, nämligen att dagens regelstyrning bör ersättas av att skolan i högre grad än i dag skall styras av de mål som formulerats för skolans verksamhet. I dag uppfylls inte skolans mål i tillräckligt hög grad och ansvaret för olika delar av skolverksamheten är oklart. Den likvärdiga utbildning oavsett bostadsort, klasstillhörighet, kön m. m. som vpk arbetar för är ännu inte verklighet.

Vi menar att riksdag och regering skall ange de nationella målen för skolans verksamhet samt övriga ramar som behövs för att förhindra stora skillnader i utbildningsstandard mellan kommunerna. För att nå regeringens och riksdagens intentioner är det nödvändigt att kommunerna garanteras ett specialdestinerat statsbidrag till skolorna. Bidraget skall vara av minst samma storlek som i dag.

När mål och regler är fastställda bör det vara kommunernas uppgift att med hjälp av statsbidraget ansvara för att dessa nationella mål kan förverkligas. För att detta skall bli möjligt krävs, som också sägs i propositionen, att de nationella målen för skolan blir tydligare och att riksdagens och regeringens styrning mot målen förbättras. Det är viktigt med en väl fungerande, kontinuerlig utvärdering av skolan. Om de nationella målen åsidosätts och kommunerna struntar i sitt ansvar måste det, enligt vpk, finnas möjlighet att ingripa med sanktioner.

Propositionens förslag som nu är föremål för en politisk prövning i riksdagen är på ett olyckligt vis sammanblandat med den pågående avtalsrörelsen. Vpk anser att denna medvetna sammanblandning försvårar behandlingen av regeringens proposition.

Vpk:s ställningstagande till frågan om ett kommunalt huvudmannaskap för lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer grundar sig på den proposition som regeringen nu förelagt riksdagen. Vpk har ingen anledning att ta ställning till det avtalsbud som nu är föremål för förhandling och konflikt.

I propositionen framhålls att det nuvarande delade huvudmannaskapet har inneburit att varken stat eller kommuner har tagit det fulla ansvaret för skolan och dess verksamhet. Ett samlat kommunalt driftsansvar med kommunalt huvudmannaskap för skolans personal skulle kunna innebära fördelar när det gäller t. ex. de anställdas möjligheter att påverka sina arbetsvillkor, samverka mellan skolan och annan kommunal verksamhet (t. ex. förskolan), minskad byråkrati.

Vpk anser att ett samlat kommunalt driftsansvar för skolverksamheten bör ses som ett led i en ökad decentralisering och demokratisering av den offentliga sektorn.

Det är enligt vpk:s mening viktigt att genomförandet av ett samlat kommunalt driftsansvar för skolan kombineras med beslut om styrinstrument samt förutsättningar för kommunerna att förverkliga de nationella målen för skolverksamheten. Det är av stor vikt att den kommunala byråkratin inte tillåts expandera.

Vpk menar att det samlade driftsansvaret bör kunna leda till att både elever, lärare och föräldrar får ökade möjligheter att påverka skolan och dess utveckling.

Vpk:s ställningstagande

Vpk anser inte att frågan om statligt reglerade lärartjänster kontra ett samlat kommunalt personalansvar för lärarna i sig är avgörande för utvecklingen på skolans område. Det väsentliga, som vi ser det, är vad konsekvenserna blir av de olika alternativen.

Vi i vpk är oroliga för vad en kommunalisering av lärartjänsterna kan komma att leda till när det gäller t. ex. kommunernas ekonomi, skolornas arbetsmiljö, en likvärdig utbildningsstandard, tillsättningen av lärare m. m.

Därför kan vi endast acceptera regeringens förslag om en kommunalisering av lärartjänsterna under förutsättning att riksdagen samtidigt beslutar om följande:

- ☐ Att staten erbjuder kommunerna ett lån med så förmånliga villkor att kommunerna ges möjlighet att satsa på den nödvändiga upprustningen av skollokaler, utrustning och övrig arbetsmiljö.
- ☐ Att nationella behörighetsregler skall fastställas av riksdagen.
- ☐ Att det skall utgå ett specialdestinerat bidrag till kommunerna för skolverksamheten.
- ☐ Att detta specialdestinerade statsbidrag till skolorna reellt skall vara av

minst samma storleksordning som i dag. Kostnaderna får inte övervältras på kommunerna!

Mot. 1989/90
Ub8

- Att detta specialdestinerade statsbidrag skall vara kostnadsrelaterat på så sätt att det tar hänsyn till skiftande resursbehov på grund av t. ex. regionala skillnader, elever med särskilda behov osv.
- Att statsbidragskonstruktionen även innehåller kvalitetskrav som innebär en maximigräns för klassernas storlek och en minimigräns för skolledarresursen. Målsättningen bör vara max 25 elever per klass i grundskolan.
- Att regeringen skall lägga fram ett program för hur de behov av fortbildning som finns skall tillgodoses.
- Att det skall finnas möjligheter att ingripa med sanktioner mot kommuner som bortser från de mål och regler som gäller för skolverksamheten, undervisningen och driften av skolorna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att staten erbjuder kommunerna ett lån med så förmånliga villkor att kommunerna ges möjlighet att satsa på den nödvändiga upprustningen av skollokaler, utrustning och övrig arbetsmiljö.

2. att riksdagen fastställer nationella behörighetsregler för lärarna,

3. att riksdagen beslutar att det skall utgå ett specialdestinerat statsbidrag till kommunerna för skolverksamheten,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att detta specialdestinerade statsbidrag till skolorna reellt skall vara av minst samma storleksordning som budgetåret 1988/89,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att detta specialdestinerade statsbidrag skall vara kostnadsrelaterat på så sätt att det tar hänsyn till skiftande resursbehov på grund av regionala skillnader, elever med särskilda behov m. m.,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de nya statsbidragen skall innehålla ytterligare medel som täcker kostnaderna för kvalitetskrav som innebär en maximigräns för klassernas storlek och en minimigräns för skolledarresursen.

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett program för att tillgodose behovet av fortbildning.

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om sanktionsmöjligheter mot kommuner som bortser från de mål och regler som gäller för skolverksamheten, undervisningen och driften av skolorna,

9. att riksdagen under förutsättning av bifall till ovanstående yrkanden beslutar att godkänna regeringens förslag om att avveckla den statliga regleringen av tjänsterna som lärare, skolledare, biträdande skolledare och syofunktionärer.

Stockholm den 16 november 1989

Mot. 1989/90)

Ub8

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvarðsson (vpk)

Björn Samuelson (vpk)